

nova hrišćanska kultura – perspektiva budućnosti i za nas. Svi su ti izukršteni duhovni uticaji i problemi odvajkada rukovodili naše sporove, raspre, borbe i perom i krvlju, ideologije i stremljenja, pa tako i danas stoji. Tu je na centralnom mestu problem religije, napose za nas: hrišćanstva. Tu je neispitani problem takozvano reneg sansa u vezi sa presekom izvesnih započetih razvojnih linija invazijom islama i problem našeg "robovanja"; problem "robovanja uopšte" ili problem pseudomorfoza, naš najosetljiviji problem sa kojim stoji i pada naša nada budućnosti kao istoriskog življenja. Nismo li felasi koji su samo "materijal", samo "objekat" za velike subjekte? Kako izgledaju likovi naših velikih prekretničara i zasnivača istoriskih faza? Kako izgleda Sveti Sava, čija osnovna jednačina: nacija = država = vera, čisto magiskog karaktera, stvara vekovnu tekovinu čija se čvrsta struktura proverila u srpskoj istoriji, a čije je snažno dinastičko osećanje Fuastovskog zamaha? Dositej – pseudomorfoza doba "prosvećenja"? Linija istočne i zapadne hrišćanske crkve koja proseca naše tle? Njegoš, uobličitelj i vrhunac narodne poezije, manihejac i mislilac pod pritiskom faustovskog duha? Pa i sama ta narodna poezija sa svojim problemima: njen Marko, njen Miloš, njen Vidovdan kao pobeda kroz poraz? Da govorimo Cvijićevim jezikom (čija je "radna hipoteza" antropogeografije potstakla tolike probleme, u čemu i jeste njen značaj): nisu li Dinarci faustovskog, a Balkanci magiskog kova? U vrenju i ukrštanju sudbinskih linija Špenglerovih "kultura" – u našim ličnostima od ranga i značaja, u našim strujama i pokretima: koliko sudbinske borbe koja u sebi krije linije budućnosti, koliko simbolika, koliko novih aspekata i plodnih perspektiva! I kako onda istorisko poprište naše nosi na sebi masu nada sve zanimljivih i nama dragih muka i problema!

Dao sam samo u ovlašnim potsticajnim potezima moguće perspektive, ustvari pitanja i probleme kojima sam se dugo vremena bavio; određene izrade, ranije dodirivane po mnogim člancima, jesu predmet posebne studije, čija publikacija ne spada ovde.

(Iz Pogovora za Špenglerovu knjigu
"Propast Zapada", Beograd, 1937.)